

ki jim raziskovalni prostor še ni namenil pozornosti. Novosti so tudi v zadnjem podpoglavju tretjega poglavja, kjer se avtorica ukvarja s pesmimi o vojnah in vojaki v sodobnosti.

Jedro knjige predstavljata drugo in tretje poglavje (»Odsevi vojn« in »Človek v vojni in vojaškem življenju«), ki sta zajeta tudi v podnaslovu knjige; v zadnjem podpoglavju z naslovom »Pesmi o vojnah in vojaki v sodobnosti« je tudi večina vprašanj, ki so osnova za prihodnje raziskave. Prvo in četrto poglavje imata vlogo uvoda in sklepa, sledi še obsežnejši povzetek v angleškem jeziku. Ta tujim raziskovalcem nudi zgoščen pregled slovenskega ljudskega pesništva, ki tematizira vojno dogajanje. V knjigo je vključeno tudi slikovno gradivo in na koncu tudi njegovo kazalo, seznam pogosteje uporabljenih kratic in kazalo pesmi, ob katerih avtorica tudi navaja enega ali več virov.

V knjigi avtorica predstavi pesemsko gradivo, ki z odsevi vojaškega življenja sega od 14. stoletja, omenjene pa so tudi sodobnejše popularne popevke, čeprav je po njenem mnenju večina vojaških/vojnih pesmi nastala v drugi polovici 18. stoletja. Knjiga prinaša pesemsko gradivo, pridobljeno do leta 2006, z izjemo omembe pesmi »Na juriš«. Izbrano pesemsko gradivo prinaša vpogled v zgodovinsko dogajanje in, kot pravi avtorica, kaže tudi na človekovo emotivno in psihološko stanje ter je lahko tudi vir za rekonstrukcijo vojnih oprav, vojaških sestavov ipd.

Definicija vojaških pesmi je vprašljiva, kar poudarja tudi avtorica z zapisom, da so bile danes vojaške pesmi nekoč opredeljene tudi kot fantovske, delno tudi ljubezenske. Postavlja se vprašanje, ali so vojaške vse pesmi, ki jih pejejo vojaki (kot nosilci). Avtorica je zato pogled usmerila tudi na analize pesmi, ki imajo drugačne klasifikacijske in tipologizacijske oznake – pogoj za vključitev je bil, da besedilo vsebuje vojaške/vojne motive.

Knjiga prinaša spoznanje, da je vojna tematika živa tudi v sodobnejšem pesemskem izročilu. Hkrati knjiga utrjuje žanrsko navzočnost vojaških pesmi in s posamičnimi primerjalnimi primeri splete mrežo zastopanosti izbranega žanra tudi v evropskih in neevropskih državah.

Jerneja Vrabič

Trapped in Folklore? Studies in Music and Dance Tradition and Their Contemporary Transformations. Ur. Drago Kunej in Urša Šivic. – Zürich, Berlin: LIT Verlag, 2013 (Musikethnologie; 7 / Ethnomusicology; 7). – 222 str., ilustr.

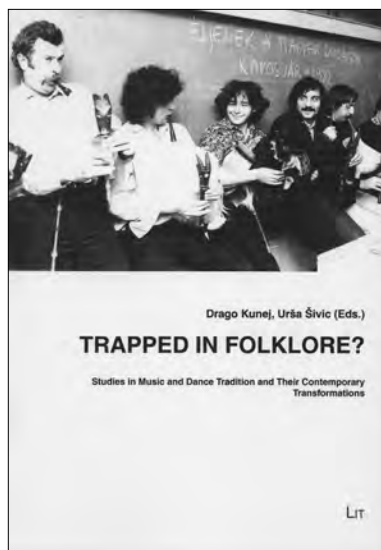
V tematsko zasnovani publikaciji *Trapped in Folklore?*, ki sta jo uredila Drago Kunej in Urša Šivic, so zbrani predvsem prispevki, ki so bili leta 2009 predstavljeni na mednarodnem interdisciplinarnem simpoziju *Kam bi s to folkloro? (What to Do with Folklore?)* v organizaciji Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU. Sodelovali so raziskovalci s področij folkloristike, etnomuzikologije, etnokoreologije, antropologije, muzikologije, sociologije in ostalih ved, zbornik pa je tematsko združil predvsem prispevke iz etnomuzikologije in etnokoreologije ter raziskave o dokumentiranju in rabi arhivskega gradiva. Tako simpozij kot zbornik sta z

naslovoma skušala nakazati potrebe po konceptualnih premikih, predvsem pri razumevanju in obravnavi ljudske ali folklorne glasbe in plesa.

Pregled madžarskega glasbenega preporodnega gibanja nam na primeru dud predstavitava Zoltán Szabo in Katalin Juhász. Tako kot je v širšem evropskem prostoru poznana plesna hiša *táncház* (avtorja jo v primerjavi tudi omenjata), je na Madžarskem opaziti tudi močno preporodno gibanje igranja na dude. Avtorja predstavljata razvoj pojava, interakcijo izvajalcev in raziskovalcev ter njihovo »neujetost v folkloro«, pri čemer jo pojmujeta kot ustvarjalnost in svobodo v glasbenem izražanju in povezovanje izvajalcev na dude različnih držav, kjer

to tradicijo nadaljujejo. David Verbuč na primeru glasbenih praks (predvsem pri godovanjih) prebivalcev Zgornje Savinske vasi Primož podaja razliko med (preteklim) tekstualnim in (sodobnim) kontekstualnim raziskovalnim pristopom v raziskavah glasbene tradicije lokalnega okolja. Poudarja večrazsežno in kompleksno glasbeno delovanje vaščanov, ki v različnih kontekstih (in prostorih) spreminjajo funkcijo in pomene glasbenega teksta, ter hkrati opozarja na preteklo selektivnost raziskovalcev pri obravnavah sodobne krajevne glasbene tradicije. Urša Šivic že z samo uvrstitvijo prispevka v takšen zbornik prestopi meje in ujetost tradicionalne folkloristične misli, ki »določa« predmet glasbenofolklorističnim raziskavam. Pri obravnavi popularnosti balkanske trubaške glasbe v Sloveniji namreč ne išče glasbeno-tekstualnih povezav z ljudsko glasbo, razkrije pa nekaj kontekstualnih. Neujetost folklorne pa razlaga s tem, da

je pristop do poustvarjanja glasbene tradicije drugih narodov v izvedbi slovenskih glasbenih zasedb ustvarjalen. Liz Melish in Nick Green s primerjalno obravnavo revitaliziranih plesov – angleškega plesa *morris* in romunskega plesa *căluș* – razkrivata njuno različno vlogo v javni percepciji tradicije ter zgodovinske, politične in družbene vzroke zanje. Prispevka Selene Rakočević in Alme Bejtullahu obravnavata razmerja moči in spola v družbi. Za ženske v ruralni Srbiji (glasbene in druge) aktivnosti pri ritualni praksi *revena* tako v preteklosti kot danes pomenijo čustveni oddih od vsakdanjih patriarhalnih razmer, v katerih živijo. Alma Bejtullahu predstavi primere ujetosti žensk glasbenic in preseganje patriarhalnih družbenih vzorcev na Kosovu in v Sloveniji. Medtem ko so v sodobnih ženskih narodno-zabavnih zasedbah slovenske instrumentalistke dosegle spremembe v teh razmerjih ter prevzele vodilno vlogo v ustvarjalnih, produkcijskih in izvedbenih procesih, pa položaj žensk, z umikom iz instrumentalnega delovanja na Kosovu, kaže na njihovo ujetost v družbene in spolne okvire. Zlata Marjanovič v prispevku »Between Folklore and Folklorism: (Hi)story of the Tune in Music Tradition of Slovenia, Croatia, Serbia in Montenegro« skozi historično in geografsko

perspektivo predstavi, kako se ista melodija pojavlja v različnih krajih, kontekstih, glasbeno strukturnih, žanrskih in vsebinskih oblikah: npr. kot *budnica* v času hrvaškega nacionalnega gibanja konec 19. stoletja, kot del sodobnega repertoarja hrvaških *klap*, svatbena ali ljubezenska pesem različnih lokalnih tradicij, del repertoarja glasbeno preporodnih skupin ali glasbeno ozadje televizijskega oglasa. Med vzroki za njeno popularizacijo v določenem okolju ugotavlja glasbeno strukturne značilnosti pesmi in čas, v katerem je bila prvič objavljena. Rebeka Kunej na primeru gramofonskih posnetkov inštrumentalne glasbene skupine Hoyer trio, ki je na začetku 20. stoletja delovala med slovenskimi izseljenci v Ameriki, odkriva, da so ti posnetki, kot tudi drugi primerljivi, pomembni za etnokoreološko vedo, saj so tudi najstarejši zvočni posnetki inštrumentalne plesne glasbe tedanjega časa. Kakšna previdnost pa je potrebna pri digitalizaciji in uporabi tovrstnih posnetkov v znanstvenoraziskovalne namene, opozarja Drago Kunej v prispevku »Digitised early sound recordings as scholarly resources«. Za boljše razumevanje, kako pomembno je poznavanje metapodatkov o posnetem gradivu (npr. podatki o izvajalcih, okoliščine snemanja, podatki o snemalnih aparataturah in njihovih nastavitvah), predstavi razlike v interpretaciji slišane pri predvajanju historičnih posnetkov z različnimi hitrostmi vrtenja nosilca. Velik pomen metapodatkov za razumevanje historičnih posnetkov poudarja tudi Susanne Ziegler. Na podlagi zbirke voščenenih valjev iz Phonogrammarchiva v Berlinu opozarja na probleme zaščite in pravilne digitalizacije tovrstnih posnetkov, preden so ti posnetki dostopni širši javnosti, in sklene, da mora ustanova, ki posnetke hrani, na podlagi kakovosti posnetka in dostopnosti metapodatkov, presoditi, ali so primerni za objave v javnosti dostopnih zvočnih publikacijah.

Tako urednika kot tudi avtorji, skušajo svoja razmišljanja podrediti naslovu zbornika in pri tem »ujetost folklore« razlagajo na več načinov. Če pogledamo, kako avtorji razumejo ujetost folklore, lahko opazimo, da je, kadar je ta interpretirana kot ujeta, to posledica raziskovalčevega odnosa do folklore. Kadar avtorji prispevkov razmišljajo o ujetosti folklore, imajo navadno pri tem v mislih, da je »ujeta«, če se pojavlja v neki »nespremenjeni« obliki, kakršno poznamo iz preteklih virov, in »neujeta«, kadar izraža ustvarjalnost njenih nosilcev. Če folklorni elementi v času našega opazovanja (okrog 100 let) pri ritualnih praksah ostajajo dokaj nespremenjeni, oziroma so te spremembe manj izrazite, takšni ostajajo izključno zato, ker ustrezajo folklornemu izrazu neke skupnosti ali posameznikov. Enako je ustvarjalnost ali svobodna izraznost v sami obliki ali kontekstu, ki presega meje preteklih oblik folklornih praks (te raziskovalci včasih še vedno razumejo kot neko nespremenljivo predlogo v primerjavi s sodobnimi pojavi), rezultat potrebe skupnosti in posameznikov, ki se ne ozira na konceptualne, geografske ali druge meje glasbenih pojavov.

Ker je večina avtorjev iz postsocialističnih držav ali pa je predmet raziskav glasbeno plesna tradicija teh držav, hkrati njihovi prispevki govorijo o razvoju folkloristične misli, ki se opazno približuje nekoč precej oddaljenemu zahodnemu (srednjeevropskemu ali amerišskemu) razumevanju tradicije in njenih povezav z razvojem folkloristike. Glasbena folkloristika je z obravnavo preporodne ali »folklorizirane« glasbe in plesa naredila velik korak v smer razumevanja, da so takšni pojavi del raziskovalnega zanimanja ter ima do teh pojavov pozitiven odnos.

Ločnica med »avtentično« folkloro, ki je bila nekoč razumljena kot nespremenljiva forma preteklosti, in njeno spremenjeno obliko kot novo vitalno silo, ki je prejšnje rešila izumrtja, pa je zabrisana. Tudi ločevanje na preteklo in sedanjo glasbeno tradicijo, ki je dolgo izključevalo glasbene prakse sodobnega življenja ljudi ali njihovo prepletenost z drugimi glasbenimi zvrstmi (na to v zborniku opozarjata David Verbuč in Rebeka Kunej), je v večini prispevkov v zborniku preseženo. Tako lahko sklenemo, da so spremembe konstitutivni del tradicije, da torej folklor s strani njenih nosilcev nikakor ni in ne bo nikoli ujeta v meje, ki jih postavljamo kvečjemu raziskovalci sami.

Mojca Kovačič

Zajuckaj in zapoj. Ur. Mojca Kovačič. – Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2013 (Zbirka Iz arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta; GNI CD 019).

Ob 15-letnici prireditve *Zajuckaj in zapoj* je izšla istoimenska zgoščenka s spremnimi besedili v slovenskem in angleškem jeziku, zato je tudi dodan angleški naslov *Shout & Sing*.

Glasbena prireditev poteka od leta 1998 in je organizirana enkrat (v prvih letih dvakrat) letno, nastala pa je z namenom, da se etnomuzikološko delo, katerega sestavni del je terensko raziskovanje, predstavi tudi v živi, koncertni obliki s pevci in inštrumentalisti, ki jih raziskovalci Glasbenonarodopisnega inštituta obiskujejo, snemajo ter njihove izvedbe analizirajo in postavljajo v današnji kulturni kontekst, čas in prostor. Teren na domačem dvorišču? Pravzaprav ne. To je povabilo izvajalcem, ustvarjalcem in poustvarjalcem, tem živim arhivom, ki vpeti v svoje okolje prenašajo znanje prejšnjih generacij v sedanost, da v Ljubljani prikažejo del svoje glasbene dediščine. Na predstavitvenih koncertih so odpete ali zaigrane le pesmi ali skladbe, izbrane glede na letni koncept prireditve, stroka to pokomentira in dogodek se zaključi še s kratkim, pokoncertnim druženjem. Tako se lahko ljubljansko občinstvo na kratko pogovori z glasbenimi izvajalci in se pri tem spoznava z etnomuzikološkim delom. Po predstavitvenih koncertih se je v desetletju in pol v arhivu Glasbenonarodopisnega inštituta nabralo lepo število posnetkov izvajalcev z raznih koncev Slovenije in iz zamejstva, različnih pesemskih vsebin, načinov izvajanja, primerov iz inštrumentalne tradicije, vse po izboru avtorjev, ki so v spremni knjižici navedeni in

